BU İŞ ÇOCUK OYUNCAĞI DEĞİL

OCAK 2017 E-BÜLTEN SAYI:4 EKİM, KASIM, ARALIK

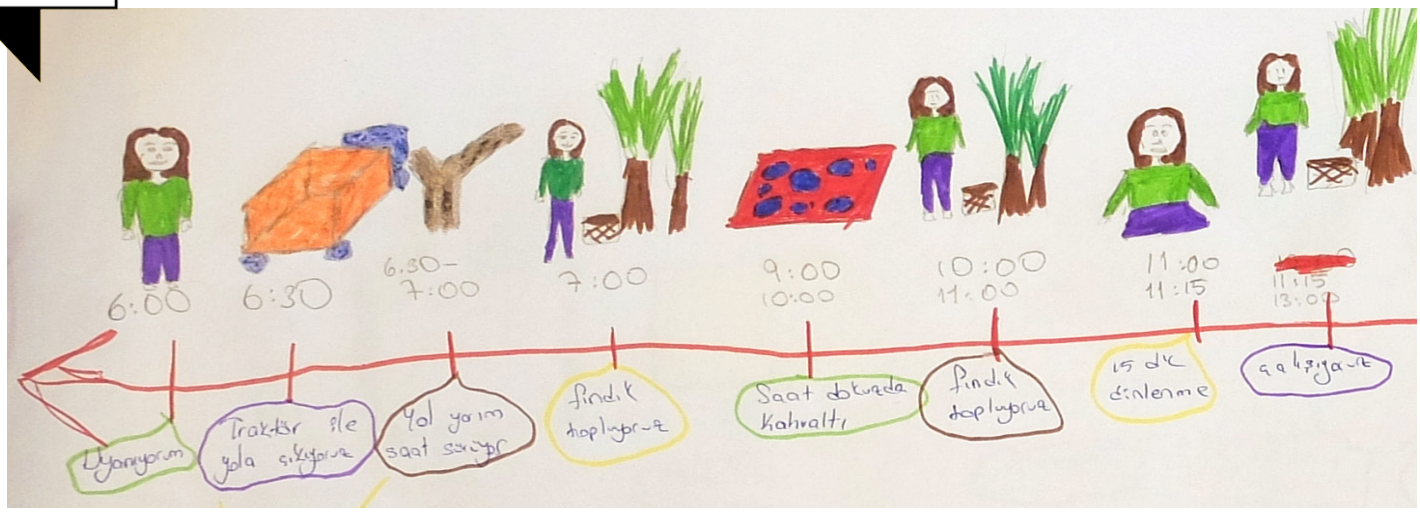

Bir kız çocuğunun önüne beyaz bir kağıt koyup, sıradan bir gününü çizerek anlatmasını istesek sizce nelerle karşılaşırız? Herhalde birçoğumuzun aklına aynı resimler gelir. Okula giden bir kız çocuğu ya da oyuncak bebeği ile oynayan bir çocuk, ip atlayan çocuklar, bahçesinde bütün ailenin bir arada olduğu kırmızı kiremitli evler, dağların arasından doğan kocaman bir güneş...

Peki, bunların yerine traktör üzerinde tarlaya giden, topladığı mahsulleri sırtında taşıdığı boyundan büyük sepetin içine dolduran, bir atölyede dikim makinelerinin başında çalışan ya da kendisinden yalnızca birkaç yaş küçük kardeşini gün boyunca kucağında taşıyan bir çocuk görmek? Hiç de beklediğimiz resimler değil, öyle değil mi? Peki bu resimlerin Türkiye'de yaşayan yüz binlerce çocuğun hayatlarını yansıttığını söylesek?

Hayata Destek Derneği olarak Çocuk Koruma Programımız kapsamında işbirliği içinde olduğumuz Terres Des Hommes (TDH) adlı çocuk hakları kuruluşu, yanı sıra Kindernothilfe ve Save The Children gibi uluslararası kuruluşlar dünyanın farklı bölgelerinde bir kampanya başlattı. Çalışan çocukların öykülerini derlemek, hayatlarına dokunabilmek için 25 ülkede sürdürülen kampanyanın bir ayağını da Türkiye'de, Hayata Destek Derneği olarak biz yürüttük.

"Şimdi Konuşma Zamanı!" adlı kampanyanın temeli, dünyanın her yerinde birçok farklı sektörde karşılaşılan çocuk işçiliği sorununa çocukların gözlerinden bakmaya, sorunu çocukların kendi ifadeleriyle tanımlamaya dayanıyor. Bugüne kadar yetişkinlerin "tanımladıkları" ve çözüm üretme çabasına girdikleri çocuk işçiliği sorunu, bu kez konunun özneleri olan çalışan çocuklar tarafından tarif ediliyor. Ediliyor ki, çocukların sesleri onların hayatlarını ve çalışma koşullarını ilgilendiren küresel politikaları şekillendirebilsin. Yani, çözüm tepeden inme değil de, aşağıdan yukarı, çocuklardan büyüklere doğru gelsin ve çocukların yaşadığı gerçekliği kapsayabilsin.

Çocuk Koruma ekibimiz işte tam da bu nedenle İstanbul, Hatay, Urfa merkez ve Viranşehir bölgelerinde çalışan çocuklarla bir dizi odak grup görüşmesi yaptı. Onların yaşam öykülerini öğrenebilmek ve dünyalarına içeriden, onların gözüyle bakabilmek amacıyla çocuk işçilerin çalışma koşullarını onların ağzından dinledi.

Bu görüşmelerin merkezinde iki ana aktivite bulunuyordu: İlk olarak, çocuklardan kendilerine dağıtılan kâğıtlara, bir iş günlerinin zaman çizelgesini çıkarmalarını istedik. Çocuklar saat saat neler yaptıklarını yazdılar, çizdiler. Tarlalar, sepetler, çadırlar, bulaşık leğenleri, traktörler, ingiliz anahtarları, tornavidalar, patronlar ve yetişkinlerin dünyasına ait daha birçok imge çocuk eller tarafından betimlendi.

İkinci aktivite ise "Vücut Haritası" adını verdiğimiz, yine çizim üzerine kurulu bir ifade tekniği. Bu defa çalışma, daha çok çocukların çalışma ortamlarına odaklanıp, iş yaşamının çocuklarda hissedilen etkilerini ortaya çıkarmayı amaçladı.

Bir çocuk bedeninin sığabileceği büyüklükte bir kâğıdın üzerine katılımcılardan birinin vücut kalıbı çıkarılarak bu, bir tür harita olarak kullanıldı. Bedenin bir tarafı olumlu, diğer tarafı ise olumsuz duygu ve düşüncelere ayrıldı. Vücuttaki belli uzuvlar kullanılarak görüntüler, sesler, kokular, söylenen sözler, üstlenilen sorumluluklar, yenilen yemekler, yapılan işler üzerinden iş yaşamının fiziki ve duygusal etkileri deşifre edildi. Örneğin "İş yerinde neyi duymak hoşunuza gider?" diye sorduğumuz çocuklar "Paydos! sesini" yanıtını verdiler.

Çocukların sözlü anlatımlarında ilk göze çarpan şey ses tonlarındaki sıradanlık ve kabullenmişlikti. Çocuklar, aslında kendilerine oldukça yabancı olması gereken işleri tıpkı okula gitmek ya da oyun oynamak gibi kabullenmiş durumdalar. Gerek ailelerin, gerekse işverenlerin onlara yetişkin gibi davranması ve omuzlarına ancak bir yetişkinin kaldırabileceği sorumluluklar yüklemesi onları çocuksu ilgilerinden yoksun bırakmış, bir tür zorunlu "erken yetişkinliğe" mecbur kılmış durumda. Verilen yanıtlar, iş yaşamının çocuklar için ne kadar ağır, yıpratıcı ve kabul edilemez olduğunu gösteriyor. Gelin bu **"Şimdi Konuşma Zamanı"** bültenimizde çocukların seslerine siz de kulak verin. Çünkü **Bu İş Çocuk Oyuncağı Değil!**

"'Şşşt Suriyeli, getir. Suriyeli, götür' diyor patron."
İŞ YERİNDE AYRIMCILIK
"Sabah sekiz buçukta bulaşıkları yıkıyorum, yalnız başıma."
EV İÇİ EMEK
''Paydos sesini çok seviyorum."
ÇALIŞMA SAATLERİ
"Saat üçten sonra kızlara yapılan taciz beni üzüyor."
ŞİDDET İSTİSMAR
"Dikiş makinesi benim hayalim değil."
EĞİTİMDEN KOPMA RİSKİ
ÇOCUK İŞÇİ
"Hasta olmaktan korkuyorum."
HİJYENİK OLMAYAN KOŞULLAR
"Akşamları çadıra varıyoruz, sonra ben uyuyorum."
GÖÇ
''İş yerinde elektrik, hava, yer, kokular, hepsi kötü."
SAĞLIK SORUNLARI
"İşte kaza görmekten nefret ediyorum."
ULAŞIM RİSKLERİ

İSTANBUL

“İş yerimin kapısında bir levha var, üzerinde ‘Cehenneme Hoşgeldin’ yazıyor.”

Merdiven Altı Tekstil Atölyelerinde Çalışan Suriyeli Oğlan Çocukları

İstanbul, Suriyeli nüfusunun en yoğun olduğu şehir.[1] Metropolde yaşayan çocukların kolaylıkla iş bulabildiği sektörlerin başını ise tekstil çekiyor. Hayata Destek Derneği olarak 2015 yılında yürüttüğümüz araştırmalara göre İstanbul'da çalışan Suriyeli çocukların yarısı 'merdiven altı' tekstil atölyelerinde çalışıyor. Her dört Suriyeli ailenin birinde ise en az bir çalışan çocuk bulunuyor.[2] Çocuklar uzun saatler boyunca, sağlıksız ve tehlikeli koşullarda hem yurt içi hem yurt dışı pazarında satılan tekstil ürünlerinin yapımı için emek veriyor. Bu sektörde çalışma olanağını ise genellikle arkadaşları veya tanıdıkları vasıtasıyla buluyorlar.

©STL/2017

Tekstilde çalışan çocukların sözlerini size taşıyabilmek için İstanbul Hayata Destek Evimizde sekiz Suriyeli tekstil işçisi çocukla buluştuk. Bir gün boyunca sohbet edip aktiviteler yaptığımız çocukların en küçüğü 13, en büyüğü ise 17 yaşında. Hiçbirinin eğitime erişimi yok; daha doğrusu, ailelerinin geçimine katkıda bulunmak zorunda oldukları için okula gidemiyorlar. Yine de Türkçe öğrenmişler ve savaştan kaçarak sığındıkları İstanbul'da onlara sunulan hayatı bizim dilimizle anlatabiliyorlar. Yetişkinler için bile oldukça ağır koşullarda çalışan çocuklar, her şeye rağmen başka bir dünyanın mümkün olduğunu biliyor.

Tekstil atölyesinde çalışan 13 Yaşındaki Haydar'ın bir iş günü:

Saat	Nerede?	Ne Yapıyor?	Ne Diyor?
07:00	Evde	Uyanıyor	"Güneşi göremiyorum çünkü bütün gün işte oluyorum."
08:00	Tekstil Atölyesinde	Çalışıyor	"Hayallerimizi gerçekleştirecek şeyler yapamıyoruz çünkü çok çalışıyoruz, ekonomik zorluklardan dolayı zamanımız yok."
13:00	Tekstil Atölyesinde	Yemek yiyor	"Her gün aynı şeyi yiyoruz; pilav. Belki makarna olsaydı farklı soslar koyabilirdik, değiştirebilirdik."
14:00	Tekstil Atölyesinde	Çalışıyor	"Belki daha az çalışsaydık, ya da tatillerimiz haftada bir günden fazla olsaydı, yeteneklerimizi geliştirmek için uğraşabilirdik."
19:00	Yolda	Eve dönüyor	"İşte en iyi gün, maaşlarımızı aldığımız gün."

Çocuklardan bize iş hakkında kendilerini mutlu ve mutsuz eden konuları anlatmalarını istedik:

Mutlu	Mutsuz
"Öğrendiklerimi arkadaşlarıma öğretmeyi seviyorum."	"Geleceğimden hayır yok, hep bunu düşünüyorum."
"Temiz havayı ve yemek kokusunu seviyorum."	"Suriyeli şunu getir, bunu götür diye bağırmalarını sevmiyorum."
"Kendi paramla aldığım yemeğin tadı daha güzel."	"Mesaiye kaldığımızda, ağır yük taşıdığımızda veya tehlikede hissettiğimde mutsuz oluyorum."
"Hep ayaktayım. Kan dolaşımımı artırmak için ayaklarımı hareket ettirmeyi seviyorum."	"Bazen ağrıdan bacaklarımı hissedemiyorum."

HATAY

“İş yerinde şiddet görmemek benim hakkım.”

Tahta Atölyelerinde Çalışan Suriyeli Kız Çocukları

Hataylı ailelerin birçoğu savaş başlamadan önce sıklıkla Suriye'ye gidip geldiklerinden ve iki ülke arasında bulunan dostluk ilişkilerinden bahseder. Suriye sınırına yakın olan bu şehir, belki de bu sebeple mültecilerin en yoğun olarak sığındığı illerden biri. Ancak Suriyelilerin yoğunlukla yaşadığı her ilde görüldüğü gibi Hatay'da da aileler gelir kaynağı bulmakta zorlanıyor ve çocuklar çalışmak zorunda kalıyor. Hayata Destek Derneği olarak 2015'te yaptığımız araştırmalar gösteriyor ki, Hatay'da yaşayan Suriyeli ailelerin dörtte birinde en az bir çalışan çocuk var.[3] Ayrıca ailelerin %41'inde okula gidemeyen çocuklar bulunuyor. “Şimdi Konuşma Zamanı!” kampanyası kapsamında Narlıca Toplum Merkezimizde okula devam edemeyen ve haftanın altı günü çalışan 11 kız çocuğu ile bir araya geldik. En küçüğü 13 en büyüğü 17 olan çocuklarla bir gün geçirdik. Kışın marangoz atölyelerinde, yazın ise pamuk hasadında çalışan kız çocuklarının çalışma şartlarını, duygularını, beklentilerini onlardan dinledik.

Hatay'da tahta atölyesinde çalışan 15 yaşındaki Zehra'nın bir iş günü

Saat	Nerede?	Ne Yapıyor?	Ne Diyor?
05:30	Evde	Uyanıyor	"Sabahları kahvaltı yapacak vaktim olmuyor, ama işe gidince öğle yemeği yiyorum sonra eve dönünce annem bir şeyler hazırlıyor, onu yiyorum."
07:00	Marangoz Atölyesinde	Çalışıyor	"Haftada altı gün çalışıyorum. Ağır kutular taşımayı sevmiyorum."
12:00	Marangoz Atölyesinde	Öğle yemeği yiyor	"Öğlenleri hep aynı yemekleri yiyoruz ve yemekler acı oluyor."
13:00	Marangoz Atölyesinde	Çalışıyor	"Çalışırken kötü şeyler görmeyi, kan görmeyi sevmiyorum; gözlerimize kıymık kaçabiliyor."
18:30	Otobüste	Eve dönüyor	"Eve döndüğümde üzülüyorum çünkü ailemle vakit geçiremiyorum, çok yorgun oluyorum."

Çocuklardan bize iş hakkında kendilerini mutlu ve mutsuz eden konuları anlatmalarını istedik:

Mutlu	Mutsuz
"İş yerinde oturabildiğimde mutlu oluyorum."	"Kızlar taciz edildiğinde mutsuz oluyorum, bazen bize yanlışlıkla çarpmış numarası yapıyorlar ama öyle olmadığını biliyoruz."
"Benim yeteneklerime uygun iş verilince seviniyorum."	"İş yerinde benim fikirlerimi kimse duymuyor. Böyle olunca sinirleniyorum."
"İşte o kadar da hızlı çalışmak zorunda değilim."	"İş yerinde su bardağına rakı koyuyorlar, kazara su yerine bize vermeye çalışıyorlar. Alkol kokusunu sevmiyorum."
"Patronum bana saygı veya anlayışla davrandığında mutlu oluyorum."	"Kötü kelimeler duymayı sevmiyorum."

ŞANLIURFA

"Plastik toplamak benim hayallerimi gerçekleştirmeyecek"

Sanayide, Sokakta ve Hizmet Sektörlerinde Çalışan Suriyeli Oğlan Çocukları

Şanlıurfa, İstanbul'dan sonra Suriyelilerin en yoğunluklu olarak göç ettikleri ikinci şehir.[4] Akşamları şehrin ünlü Balıklı Gölü'nün etrafında şöyle bir tur atarsanız, sokakta mendil veya simit satan Suriyeli çocukları farketmeniz uzun sürmez. Urfa'da çocuklar restoran ve fırınlarda çalışarak hizmet sektörünün de bir parçası haline geliyor. Ancak diğer illerde olduğu gibi Şanlıurfa'da çocuklar madalyonun görünmeyen yüzünde yani sanayi ve endüstri sektöründe de yoğun olarak çalışıyor. Hayata Destek olarak 2015 yılında yaptığımız araştırmalar gösteriyor ki sınır illerinde yaşayan Suriyeli ailelerin %47'sinde en az bir çocuk okula devam edemiyor, eğitim hakkına erişemiyor. Ailelerin %15'inde ise en az bir çalışan çocuk var.[5] Plastik toplayıcılığı, simit satıcılığı, araba tamirciliği veya dikim yapan çocuklardan yedisi ile Haliliye'de bulunan Toplum Merkezimizde buluştuk. En küçüğü 11 ve en büyüğü 15 yaşında olan çocuklara hayatlarını ve çalışma koşullarını sorduk. Yaşamlarını onların ağzından dinledik.

Oto sanayide çalışan 14 yaşındaki Baran'ın bir iş günü

Saat	Nerede?	Ne Yapıyor?	Ne Diyor?
07:00	Evde	Uyanıyor	"Sabahları 07:15'te evden çıkıyorum, 07:45'te ise işe varıyorum."
07:45	Oto Sanayide	Çalışıyor	"Ben oto sanayide çalışıyorum; dükkanı açıyorum, etrafı temizliyorum, sonra arabalara servis yapmaya başlıyorum."
13:30	Oto Sanayide	Yemek yiyor	"Öğle yemeği aramız sadece 15 dakika."
13:45	Oto Sanayide	Çalışıyor	"Onu (işvereni) hiç sevmiyorum, bana bağırıyor, işimi de hiç sevmiyorum. Bana bağırması bana kendimi çok kötü hissettiriyor."
18:30	Otobüste	Eve gidiyor	"İşim hayallerimle uyuşmuyor. Ben aslında fizik bilimci olmak istiyorum."

Çocuklardan bize iş hakkında kendilerini mutlu ve mutsuz eden konuları anlatmalarını istedik:

Mutlu	Mutsuz
"Dikiş makinesini nasıl kullanacağımı bildiğim için mutluyum."	"Bana bağıran müşterileri veya patronumu sevmiyorum."
"Müşteriler bana iyi davranınca ve işverenim bana saygılı olunca mutlu oluyorum."	"Et, yağ, plastik ve ayakkabı kokularını sevmiyorum."
"Babama para getirmek ve aileme yardım etmek beni mutlu ediyor."	"İnsanların ayakkabı tamircilerine nasıl baktıklarını görüyorum, buna üzülüyorum."
"İşe giderken kısa mesafeler yürüyünce mutlu oluyorum."	"İnsanların plastik toplayıcılarna nasıl baktıklarını görüyorum, bu beni mutsuz ediyor."

VİRANŞEHİR

“Onlar oynuyorlar. Biz neden oynayamıyoruz?”

Mevsimlik Tarımda Çalışan Türkiyeli Kız Çocukları

Çocuk işçiliği ve tarım sıklıkla aynı cümle içinde kullanılır hale geldi. Çünkü mevsimlik tarım işçiliğinin yapıldığı her bölgede çalışan çocuklarla karşılaşılıyor. Aileleriyle beraber yılın neredeyse dokuz ayı Türkiye'nin birçok bölgesine göç eden çocuklar yoğunlukla Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde bulunan evlerinden yola çıkıyor. Yediğimiz her besini, kullandığımız her tarım ürününü bu yollarda tarım işçisi çocukların elleri ekiyor, biçiyor, topluyor. Aylarca hasadın yolunu tuttukları için %50'si okula gidemiyor. Okula kaydı olanların ise %57'si düzenli devam edemiyor.[6] Hayata Destek Derneği olarak Adana'da yaptığımız araştırmalar gösteriyor ki mevsimlik tarımda çalışan kız çocuklarının okula devamlılık oranı erkek çocuklara oranla daha da düşük. Üstelik kız çocukları erkek çocuklara göre çifte mesai yapıyor, tarlada çalışmanın yanı sıra kardeşlerine bakıyor ve ev işlerine yardım ediyor.[7,8,9] Tarım işçisi kız çocukları kış ayları için Viranşehir'e döndüklerinde buluştuk onlarla. Yaşları 10 ve 13 arasında olan 10 kız çocuğuna tarlada çalışmanın nasıl bir iş olduğunu, neler hissettiklerini sorduk.

Fındık hasadında çalışan 12 Yaşındaki Asya'nın bir iş günü

Saat	Nerede?	Ne Yapıyor?	Ne Diyor?
05:00	Çadırda	Uyanıyor	"Çadırlarda herkesle, erkeklerle aynı tuvaleti kullanınca üzülüyorum."
05:30	Traktörde	Tarlaya gidiyor	"Tarlaya giderken deniz görmek bizi mutlu ediyor."
06:30	Bahçede	Fındık Topluyor	"15 yaşın altında çalışamaz diyorlar ama çalıştırıyorlar. Bizim bütün arkadaşlarımız evlerde, apartmanlarda. Biz tarladayız. Onlar oynuyorlar. Biz neden oynayamıyoruz?"
12:00	Bahçede	Öğle yemeği yiyor	''Öğle yemeğini tarlada yiyorduk. Onlara (anne, babası) tarlada su, çay veriyordum.''
13:00	Bahçede	Fındık topluyor	"Hep oyun oynamak isterim. Hep ders çalışmak istiyorum. Bu kadar."
17:00	Traktörde	Çadır alanına dönüyor	"Sonra eve gidiyoruz. Başka bir şey, bez, bölümlü. Soğuk oluyor. Soba dışarda var. Üstünde yemek yapıyorlar. Orda kalıyoruz."

Çocuklardan bize iş hakkında kendilerini mutlu ve mutsuz eden konuları anlatmalarını istedik:

Mutlu	Mutsuz
"Çay yerine kola içmek mutlu ediyor. Patronlar falan getiriyordu."	"Yılan görünce mutsuz oluyorum. Bayırlar var. İnsan bakınca korkuyor. Köylüler de bizi sevmiyorlar."
"Patronun elleriyle başımızı okşaması ya da babamın başımı okşaması beni mutlu ediyor."	"Patron sesi, mesela kızınca. Hızlı çalışın, bugün bitirelim diyor patron."
"Çalışırken bir anda yağmur yağınca yürümek güzel oluyor."	"Çalışırken biri öldüğünde. Köprüye gittik bir adam öldü, kalbimiz kırıldı."
"Sen daha küçüksün deyince mutlu oluyoruz, özellikle annem siz küçüksünüz deyince mutlu oluyoruz."	"Fındık topladığımızda diken batınca, ısırgan otuna değince ya da ellerimiz buz gibi olunca mutsuz oluyorum."

©STL/2015/DİYARBAKIR/NATALIA SANCHA

Bunları biliyor muydunuz?

- 2013 yılından bu yana toplam 236 çocuk, iş cinayetlerinde yaşamını yitirdi.[10]
- Son beş yılda sadece 232 iş yerine çocuk çalıştırmaktan ceza verildi.[11]
- Çocuk çalıştırmanın cezası 1560 TL.[12]
- Çocukların bir yılda bir iş yerine kazandırdığı gelir bilinmiyor.

©STL/ADANA/2016/KEREM YÜCEL

2015 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından toplam 27 işletmeye asgari yaş altı işçi çalıştırmaktan, vaka başına 1560 TL ceza kesildi.*

BU İŞ ÇOCUK OYUNCAĞI DEĞİL

#buişçocukoyuncağıdeğil

buiscocukoyuncagidegil.com

cocukoyuncagidegil

coyuncagidegil

buiscocukoyuncagidegil

Bu İş Çocuk Oyuncağı Değil, Hayata Destek Derneği'nin çocuk işçiliği ile mücadele kampanyasıdır.

hayatadestek